

ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

УСИК Олександр Олександрович - аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8312-3573>

УДК 342.9

DOI 10.32782/NP.2022.3.37

З'ясовано, що під принципами міжнародного співробітництва в сфері фізичної культури та спорту слід розуміти сукупність об'єктивних закономірностей суспільного життя, вихідних ідей, правил та усвідомлень, які лежать в основі здійснення відповідної діяльності, визначають напрямки її функціонування, а також поведінку суб'єктів, що функціонують в межах даних галузей.

Аргументовано, що до ключових принципів міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури та спорту найбільш доцільно віднести наступні: принцип партнерства; принцип добровільності; принцип привалювання національних інтересів; принцип законності співробітництва; принцип непорушності державного суверенітету. Підкреслено, що наведені вище принципи міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури та спорту, безумовно, не є вичерпними, втім саме вони найбільш змістовно та повно характеризують сутність та зміст вказаної діяльності. Окрім того, зауважено, що відповідні принципи формують не тільки ідейне підґрунтя для міжнародного співробітництва, а й визначають його вектори та загальну мету. Як суттєвий недолік відзначено те, що вони не віднайшли свого законодавчого закріплення, що є суттєвою прогалиною як на теоретичному та практичному рівнях.

Ключові слова: принципи, принципи права, міжнародне співробітництво, фізична культура, спорт.

Постановка проблеми

Фізичне виховання і спорт надають кожному члену суспільства якнайширші можливості для розвитку, утвердження і вираження свого «Я», розуміння того, що спортивні дії, як і творчість, примушують радіти перемозі, засмучуватися поразкам, відбиваючи всю гаму людських емоцій, і викликають почуття гордості за нескінченний потенціал людських можливостей. Тому фізична культура є необхідним чинником формування морально-вольових якостей людини: дисципліни, цілеспрямованості, мужності, сміливості, готовності долати об'єктивні труднощі та перешкоди [1]. Справедливим буде говорити про те, що фізична культура та спорт є міжнародними інститутами, що вимагає створення ефективної системи міжнародного співробітництва за відповідним напрямом. При цьому таке співробітництво будується на системі відправних начал, вихідних ідей, які прийнято називати принципами.

Стан дослідження

Окремі проблемні питання, присвячені міжнародному співробітництву у сфері фізичної культури та спорту, у своїх наукових працях розглядали: В.А. Базенко, С.А. Вавренюк, К.В. Громовенко, О.І. Іваненко, А.Ю. Клименко, В.М. Орел, О.О. Туряниця та багато інших. Втім, незважаючи на суттєвий теоретичний доробок, в науковій літературі відсутні комплексні дослідження, присвячені безпосередньо аналізу принци-

пів міжнародного співробітництва у відповідній сфері.

Мета та завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб встановити коло та надати характеристику принципам міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури та спорту. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: розкрити загальнотеоретичні підходи щодо тлумачення поняття «принципи права»; узагальнити наукові думки щодо видів відповідних принципів та сформулювати авторський підхід щодо їх розуміння їх переліку та змісту.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в ній дістали подальшого опрацювання узагальнення переліку та характеристика принципів міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури та спорту.

Виклад основного матеріалу

Починаючи наукове дослідження, відзначимо, що, з точки зору етимології, поняття принципу представляє собою вихідну ідею, головну закономірність, яка виступає відправним началом здійснення якоїсь діяльності, або ж основою створення, побудови, організації чогось. Поняття принципу використовується у багатьох сферах суспільного життя, втім найбільш дослідженим воно є саме з точки зору правової науки.

Серед вітчизняних науковців варто відмітити думку М.І. Козюбри, який зазначає, що принципи права, як і саме право, – явище багатогранне, багаторівневе і багатовимірне. За своєю природою принципи права – це правила, які є ідейною основою права; це система положень директивного характеру, яким підпорядковані всі наступні процедури. Якщо осягнути їхній зміст, то можна зрозуміти одиничні, конкретні явища, що в сукупності позначаються цими принципами. У правових ученнях сучасності наголошується на тому, що природне право не може розглядатися як конкретні правила поведінки, а існує у вигляді правових, морально-правових чи політико-правових принципів. Принципи справедливості, пропорційності,

спільного блага, добросовісності, гуманізму й інші тісно пов'язані з концепцією природного права. Вони (принципи) функціонують як внутрішні, «вбудовані» в структуру суб'єктивних прав ціннісно-нормативні обмеження їхнього змісту та способів здійснення, як загальні орієнтири прийняття юридичних рішень [2, с.387]. Досить інформативним та цікавим є дослідження принципів права проведене Т.І. Фулей, в рамках якого вчена наголошує на необхідності розгляду категорії у двох значеннях: 1) як основоположних ідей права; 2) як нормативні засади права, що визначають сутність і спрямованість правового регулювання. Виходячи з позиції, що принципи права – це нормативні засади позитивного права, що визначають сутність і спрямованість правового регулювання, вчена показує необхідність відмежування їх від більш широкого за обсягом поняття правових принципів (принципів правової свідомості чи доктрини) – основоположних для права ідей, а також принципів інших соціальних явищ (загальносоціальних принципів) та певних видів юридичної діяльності (принципів правотворчості, правозастосування, тлумачення права, правореалізації). Т.І. Фулей наголошує, що принципам права притаманні як ознаки, що властиві праву в цілому як регулятору суспільних відносин (нормативність; об'єктивна зумовленість; фіксація у зовнішніх формах права; забезпеченість), так і власні ознаки принципів права, що відображають їхню специфіку як особливої юридичної категорії (засадничість, концентрованість, високий ступінь абстрагування, внутрішня єдність, стабільність, примат щодо норм права, зворотна дія в часі) [3, с.9].

На думку О.М. Рудневої, принципи права – це головні чинники, що визначають найважливіші структурні зв'язки у предметі, методі, механізмі правового регулювання всередині правової системи й поза нею (зв'язки із соціальним середовищем), які отримують офіційне і навіть неофіційне відображення у праві. Як регулятори суспільних відносин, вони мають також і загальну цілеспрямованість, бо багато в чому визначають перспективи розвитку не тільки права, а й суспільства, держави і тим самим сприяють

усуненню прогалин або ж інших недоліків чинного законодавства. Взаємоузгодженість і взаємодію права його принципи можуть забезпечувати тому, що самі, незважаючи на системний і структурний поділ, є внутрішньо єдиними. Під їх об'єктивною обумовленістю треба розуміти їх відповідність характеру суспільних відносин, економічним, політичним, ідеологічним процесам, що відбуваються в суспільстві. Іншими словами, принципи права – це такі правові явища, які безпосередньо пов'язують зміст права з його соціальними основами – тими закономірностями суспільного життя, на яких ця правова система побудована і які вона закріплює. Саме ця обумовленість і дозволяє їм акумулювати сутність права, характерні риси й особливості правової системи або інших соціальних систем. Принцип ставить більш загальні вимоги, а ніж норма [4, с.75-76].

Окремі концепції з приводу сутності досліджуваної категорії склались у галузі міжнародного права. В межах даної галузі принципи, на думку С.М. Задорожної, – це загальновизнані, універсальні, імперативні норми, що мають перевагу перед іншими нормами міжнародного права, оскільки є їхнім ядром (критерієм законності), які у своїй органічній взаємодії та взаємозв'язку утворюють внутрішню нормативну основу всієї системи міжнародного права [5, с.193]. М. Баймуратов визначив міжнародно-правові принципи як керівні правила поведінки його суб'єктів, що виникають як результат суспільної практики; юридично закріплені начала міжнародного публічного права. Вони являють собою найбільш загальне вираження та практику поведінки, яка встановилась, і взаємодії суб'єктів міжнародного права на міжнародній арені в межах міжнародних відносин [6, с.46].

З огляду на наведені вище позиції ми переконані, що під принципами міжнародного співробітництва в сфері фізичної культури та спорту слід розуміти сукупність об'єктивних закономірностей суспільного життя, вихідних ідей, правил та усвідомлень, які лежать в основі здійснення відповідної діяльності, визначають напрямки її функціонування, а також поведінку суб'єктів, що функціонують в межах даних галузей.

Відповідно до інформації, викладеної в різних теоретико-юридичних джерелах, до основних принципів міжнародного права та міжнародних взаємовідносин, у тому числі пов'язаних зі співробітництвом з окремих питань, найчастіше відносять: 1) суверенну рівність держав; 2) добросовісне виконання міжнародно-правових зобов'язань; 3) мирне розв'язання міжнародних спорів; 4) заборону застосування сили або погрози силою в міжнародних відносинах; 5) невтручання у внутрішні справи держав; 6) рівноправність та самовизначення народів; 7) непорушність державних кордонів; 8) територіальну цілісність держави; 9) принцип поваги прав людини тощо [7, с.354].

В свою чергу, Законом України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 №3808-XII визначено перелік принципів, на яких ґрунтується сфера фізичної культури та спорту України. В статті 4 Закону зазначено, що державна політика у сфері фізичної культури і спорту ґрунтується на засадах: «1) визнання фізичної культури і спорту як пріоритетного напрямку гуманітарної політики держави; 2) визнання фізичної культури як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя; 3) визнання спорту як важливого чинника досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави; 4) забезпечення гуманістичної спрямованості та пріоритету загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги та гендерної рівності; 5) гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту; 6) забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, учасників та глядачів спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів; 7) сприяння безперервності та послідовності занять фізичною культурою і спортом громадян різних вікових груп; 8) утвердження етичних та моральних цінностей фізичної культури і спорту; 9) створення умов для соціального та правового захисту громадян у сфері фізичної культури і спорту; 10) забезпечення підтримки громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості; 11) забез-

печення різноманітності, високої якості та доступності послуг у сфері фізичної культури і спорту для громадян; 12) забезпечення умов для підтримки напрямів фізичної культури і спорту; 13) забезпечення доступу осіб з інвалідністю до спортивних споруд; 14) заохочення благодійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту; 15) орієнтування на сучасні міжнародні стандарти у сфері фізичної культури і спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері; 16) забезпечення дотримання державних соціальних стандартів у сфері фізичної культури і спорту» [8].

Ми переконані, що принципами, з огляду на які повинно відбуватись міжнародне співробітництво в сфері фізичної культури та спорту, є наступні:

- принцип партнерства, відповідно до якого міжнародне співробітництво в сфері фізичної культури та спорту повинно здійснюватися рівноправно, у поєднанні сил, засобів, ресурсів сторін взаємодії та спрямовуватись на досягнення спільних цілей, важливих та значимих для кожного суб'єкта відповідних відносин;

- принцип добровільності, який передбачає свободу кожної сторони вступати або не вступати у взаємодію з іншою щодо реалізації відповідних цілей та виконання домовленостей. Зважаючи на це співробітництво в сфері фізичної культури та спорту не може бути примусовим;

- принцип привалювання національних інтересів. Вступ у міжнародні відносини зумовлює переплетіння сфер впливу та інтересів декількох сторін. За таких умов кожна з них бажає отримати певні позитивні результати, які найбільше відповідають сектору їх безпосередньої діяльності. Тому при виробленні та формуванні спільних цілей, які мають бути реалізовані в рамках міжнародного співробітництва, сторони зобов'язані виходити із власних, суб'єктивних інтересів та їх задоволення;

- принцип законності співробітництва. Ця вихідна ідея походить від більш широкого, загально-правового принципу законності. Зазначимо, що законність може розглядатися як принцип, метод, режим відповідності правореалізаційної діяльності всіх

суб'єктів права положенням Конституції, законам, які не суперечать їй, підзаконним актам та іншим джерелам права. Законність – це стан суспільного життя, який характеризується неухильним дотриманням і виконанням законів усіма суб'єктами. Тоді як закон закріплює загальнообов'язкові правила поведінки, законність забезпечує повне і безперешкодне їх здійснення, тобто є неодмінною умовою реального втілення в життя законів. Отже, дотримання законів забезпечує встановлення законності в суспільстві, а законність, у свою чергу, їх реалізацію. Принцип законності є одним із принципів сучасної концепції правової держави [9, с.4]. Міжнародне співробітництво в сфері фізичної культури та спорту також є юридично-значимою, правореалізаційною діяльністю, стосовно якої діє правило відповідності законодавству України, незважаючи на специфіку складу її правових засад до яких відносяться міжнародні акти. В даному випадку законність такого співробітництва чітко обґрунтовується статтею 9 Конституції України де прописано наступне: «Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України» [10]. Зважаючи на викладене, міжнародне співробітництво в сфері фізичної культури та спорту може відбуватись в тій мірі, в якій це допустимо з огляду на українське законодавство та положення міжнародних документів, стороною яких виступає Україна;

- принцип непорушності державного суверенітету. Це один із найважливіших принципів міжнародного співробітництва в сфері фізичної культури та спорту, який походить від загальних вихідних ідей побудови міжнародних відносин. Суверенітет держави (державний суверенітет) – це властиве державі верховенство на своїй території та незалежність у міжнародних відносинах. За таких умов державний суверенітет не може бути частковим: він або є, або його немає. Відповідно, і передати його держава не може, оскільки це означатиме її знищення. Інша річ, що держава може передати частину

своїх суверенних прав наднаціональній (квазіфедеральній) установі [11, с.72]. Відповідно до цього принципу, міжнародне співробітництво в сфері фізичної культури та спорту не може порушувати суверенітет держави, або відкривати можливість для таких порушень з боку третіх суб'єктів. Вступаючи у нього сторони повинні виходити лише із інтересів розвитку відповідного напрямку життєдіяльності суспільства та в жодному разі не посягати на статус, права та границі одне одного.

Висновки

Таким чином, наведені вище принципи міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури та спорту, безумовно, не є вичерпними, втім саме вони найбільш змістовно та повно характеризують сутність та зміст вказаної діяльності. Окрім того, зауважимо, що відповідні принципи формують не тільки ідейне підґрунтя для міжнародного співробітництва, а й визначають його вектори та загальну мету. Втім, як суттєвий недолік слід визначити те, що вони не віднайти свого законодавчого закріплення, що є суттєвою прогалиною на теоретичному та практичному рівнях.

Література

1. Барановська Л., Коломоєць Г., Китрап В. Фізкультура і спорт як засіб виховання. *Методист*. 2021. № 7 – 8 (115 – 116). С. 16 – 19. URL: <https://kpiibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2022/01/Китрап-В.-стаття.pdf>.
2. Козюбра М. І. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право України*. 2017. № 11. С. 144.
3. Фулей Т.І. Сучасні загальнолюдські принципи права та проблеми їх впровадження в Україні: автореферат. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2003. 24 с.
4. Руднева О.М. Гендерна рівність у праві України: дис... канд. юрид. наук : Харків: Національна юридична Академія України імені Ярослава Мудрого. 2002. 178 с.
5. Задорожна С.М. Множинність (плюралізм) визначень загальних принципів су-

SUMMARY

It was found that the principles of international cooperation in the field of physical culture and sports should be understood as a set of objective laws of social life, original ideas, rules and awareness that underlie the implementation of the relevant activity, determine the directions of its functioning, as well as the behavior of sub entities operating within these industries.

It is argued that the key principles of international cooperation in the field of physical culture and sports include the following: the principle of partnership; principle of voluntariness; the principle of national interests; principle of legality of cooperation; the principle of inviolability of state sovereignty. It is emphasized that the above principles of international cooperation in the field of physical culture and sports are certainly not exhaustive, however, they are the most meaningful and fully characterize the essence and content of the specified activity. In addition, it was noted that the relevant principles form not only the ideological basis for international cooperation, but also determine its vectors and general purpose. However, the fact that they have not found their legislative consolidation was noted as a significant drawback.

Key words: principles, principles of law, international cooperation, physical culture, sport.

часного міжнародного права. *Наше право*. 2015. №3. С.189-194.

6. Баймуратов М. Міжнародне право : Підручник. 3-е видання. Харків.: Одиссей, 2002. 672 с.

7. Савчук К.О. Поняття та зміст принципів міжнародного права у працях Всеволода Пійовича Даневського. *Часопис Київського університету права*. 2015. №3. С.354-357.

8. Про фізичну культуру і спорт: закон від 24.12.1993 №3808-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. №14. Ст.80.

9. Мелех Л . В. Законність у правозастосовній діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Л., 2010. 21 с.

10. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. №72/1. Ст.2598.

11. Коваль В.С. Становлення та розвиток Європейського Союзу: історико-правовий аспект: дис... канд. юрид. наук : Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України. 2003. 199 с.